

Een onbekend journaal uit 1831 - '34

De Belgische opstand deed golven van vaderlandsliefde over het Koninkrijk der Nederlanden slaan. Van de militaire wonderverhalen, die hieruit voortkwamen wisten die over Van Speyk in Antwerpen en - in iets mindere mate - die over Dibbets in Maastricht zich tot de tegenwoordige tijd in hun laatste stellingen te handhaven. Want de Nederlandse heldendaden tijdens de opstand der Belgen en vooral gedurende de daarop volgende Tiendaagse Veldtocht zijn intussen door historisch onderzoek tot geringe proporties ineengeschrompeld.

In die hete zomer van 1830 grepen duizenden Noord-Nederlanders naar de wapenen om als oorlogsvrijwilligers de ondankbare Belgen tot inkeer te brengen. Deze schutters en jagers waren daarbij geweldig trots op hun eigen dapperheid. Een niet gering aantal onder hen voelde zich dan ook geroepen om hun heldendaden vast te leggen voor het nageslacht. Na afloop van de Tiendaagse Veldtocht, in augustus 1831, werden de meeste Noordnederlandse troepen op de provincie Noord-Brabant teruggetrokken, waar zij kortere of langere tijd onder de wapenen werden gehouden, deels om aan een eventuele aanval van de Belgen het hoofd te kunnen bieden, deels omdat men de Rooms-Katholieke bevolking van dit voormalige Generaliteitsland - "halve Belgen"! - niet vertrouwde. (1)

Het verblijf in Noord-Brabant tijdens de Status-Quo-periode leverde voor de militairen uit het noorden van het Koninkrijk niet minder stof dan de Tiendaagse Veldtocht voor hun journalen en dagboeken. Wat zij in deze achtergebleven provincie meemaakten hield het thuisfront boven de grote rivieren niet voor mogelijk. Daarom schilderden de in Brabant gelegerde vrijwilligers hun avonturen en impressies in schrille kleuren en zochten zij toen of later een uitgever, die deze pennevruchten voor een groter publiek toegankelijk wilde maken dan voor ademloze kennissen of familieleden. Dat betekende, dat tot vrij diep in de jaren-veertig van de vorige eeuw een rijke keuze aan Noordbrabantse frontliteratuur voor de geïnteresseerde Noordnederlandse lezer verkrijgbaar was. (2) Later, in 1856 en in 1881, zorgden de jubilea van de Tiendaagse Veldtocht nog voor een tijdelijke opleving van deze krijgshaftige literatuur. Voor de goede orde zij hierbij vermeld, dat ook dichters, schilders, beeldhouwers en andere kunstenaars zich bij deze gele-

genheden niet onbetuigd hebben gelaten. (3) Het vaderlands gevoel kon in de loop van de negentiende eeuw zo nu en dan wel eens een portie stimulerende middelen gebruiken.

Deze laatste wetenschap en het vaak opgeklopte karakter der gevoelens tijdens de Belgische beroerten hebben het tegenwoordig beeld van deze gebeurtenissen vermoedelijk wat bijgekleurd, zodat de uitdrukking "dappere schutters" een wat meewarige bijbetekenis heeft gekregen. Toch blijft de lezing van beschrijvingen door deelnemers een niet oninteressante bezigheid, waarbij een aantal indrukken zich opdringt.

In de eerste plaats zijn de schrijvers in de meeste gevallen min of meer deftige heren uit de grotere steden in het westen van Nederland. De intellectuelen met dubbele namen van het - daardoor vooral - befaamde Leidsche Jagerscorps waren dan in deze categorie nog oververtegenwoordigd. Scribenten zoals de Nijmegenaar Clemens (4), die geruime tijd onder de rook van 's-Hertogenbosch de schooljeugd onderwees (5), waren duidelijk in de minderheid. Ongetwijfeld heeft deze omstandigheid het gemiddelde beeld van Noord-Brabant en zijn bevolking ongunstig beïnvloed, want deze Hollanders en Noorderlingen voelden zich duidelijk meerderwaardig aan hun Zuidnederlandse rijksgenoten, die ò Rooms-Katholiek òn armoedige keuterboeren waren. Daarbij kwam dan nog, dat zij geen enkele gêne bij het schriftelijk weergeven van hun vooroordelen opbrachten. En waarom zouden zij andere opvattingen hebben? De bijzonder grote armoede en de onmogelijk primitieve omstandigheden waarin deze misprezen Brabanders moesten leven, bevestigden immers slechts het beeld, dat zij reeds van dit gedeelte van het Koninkrijk bezaten! Tenslotte waren de tijden van de Generaliteitslanden nog niet zo heel lang achter de rug.

Vele verslagen uit de jaren-dertig van de vorige eeuw waren voor publicatie geschreven, of in ieder geval voor dit doel bewerkt. De auteurs dringen - zoals in die dagen min of meer gebruikelijk - hun mening aan de lezer op, geven daarbij uitgebreid blijk van hun hevige gevoelens en passen een redelijk strenge selectie toe bij de vermelding van hun hoogst persoonlijke belevenissen. De moraal van het verhaal volgt dan onontkoombaar aan het slot:

"Dit Geschrift strekke dan, om U, Oude Wapenbroeders! aan te wijzen de plaats, waar Gij, vóór Vijf en Twintig jaren, voor Uwe regten streedt! waar Uw bloed stroomde en waar enkele onzer wakkere Krijgsbroeders, door het vijandelijk lood getroffen, den heldendood stierven! en zóó offerden datgene, 't welk zij uit vurige liefde voor Vaderland en Vorst veil hadden, hun leven!!! Hunne nagedachtenis blijve bij ons in gezegend aandenken!" (6)

Het journaal van de Noordhollandse schutter Johannes Ludovicus Kikkert (7) wijkt op een aantal belangrijke onderdelen af van het hierboven weergegeven prototype, met andere woorden: de schrijver kwam niet uit een der grotere steden in het westen van het land, hij was niet van universitaire komaf, hij stond niet a priori afwijzend tegenover Noord-Brabant en zijn bewoners, hij liet de feiten - bewust of onbewust - voor zichzelf spreken en hield er geen enkele heldenvererende moraal op na; men zou zelfs het tegendeel kunnen betogen. En tenslotte: zijn lezenswaardig journaal is nooit eerder in druk verschenen. Kikkert geeft dan ook nergens de indruk, dat hij pretenties aan zijn werk verbonden heeft.

De eerste vergeelde bladzijden op folio-formaat onderscheiden zich nog weinig in vorm en taalgebruik van andere geschriften van deze aard uit die tijd. De toon is wat gezwollen en de vaderlandslievende uitdrukkingen en tussenvoegsels maken vaak een wat obligate indruk. De interpunctie bemoeilijkt in hoge mate het begrijpen van de tekst, de spelling is anarchistisch. Dat alle begin moeilijk is, blijkt ook uit de eerste - niet lopende - volzinnen van dit hoogst persoonlijke journaal.

"Ten gevolge der Onlusten, en de daarop in de maand Augustus en September van het jaar 1830 uitbrekende opstand der Zuidelijke provintien in ons Koninkrijk der Nederlanden, bekend onder den naam van Belgisch, tegen het wettig gezag onzer beminde Koning Willem den Eerste en het geheele huis van Oranje Nassau, zoodra de algemeene wapenkreet van dien vorst, op den 15 October daaraan, tot bescherming en beveiliging onzer dierbare geboortegrond, het gantsche Noorden doorklonk, ten einde aan alle invallen en stroperijen, schier alle dagen gepleegd, paal en perk te stellen, rekende ook ik het mijne pligt het voorbeeld van veele mijner landgenoten welke reeds ter verdediging van hun Vaderland, zoo wel vrijwilligers als dienstplichtigen, waren opgekomen te moeten volgen; ik gaf mij aan als vrijwillig schutter bij het bestuur van het Eiland Texel, zijnde de plaats mijner geboorte, met aanbieding voor mijne Kleeding en Equipementstukken te zullen zorgen."

Al na weinige bladzijden begint dit journaal te veranderen: de toon wordt zakelijker, overbodige versieringen - zoals de klassieke, waar men toen zo dol op was! - verdwijnen, nuchtere observatie gaat toch wel de boventoon voeren. Kikkert's gewoonte om de feiten voor zich zelf te laten spreken en zich grotendeels te onthouden van enig persoonlijk commentaar was voor die tijd iets bijzonders. Juist hierdoor is zijn helder verslag veel kritischer uitgevallen dan in zijn dagen gebruikelijk was en mocht zijn. Vermoedelijk was Kikkert's kritiek scherper dan in zijn eigen bedoeling lag, want een

J.L. Kikkert (1864)

revolutionair was hij allerm minst en is hij ook later nooit geworden. Dit alles maakt intussen zijn geschrift wel ongebruikelijk; zelfs een Eillert Meeter, de later beroemde en beruchte Groningse journalist, ging in de enkele bladzijde, die hij in zijn autobiografie voor zijn Brabantse diensttijd over heeft, niet zo ver. (8)

Johannes Kikkert heeft de provincie Noord-Brabant in beginsel positief benaderd, ook al heeft hij wel eens klachten. Maar meestal wijdt hij enige waarderende woorden aan de talrijke dorpen, waar hij en zijn mannen ingekwartierd hebben gelegen. Zevenbergen: "een gegoed dorp", Terheijden: "een buitengemeen schoon dorp", Bokstel: "een der schoonste dorpen der geheele Meijerij", Waalre: "een zeer net dorptje". De - door Brabants negentiende eeuwse beschrijvers veel gebezigde - adjectieven "arm" en "ellendig" komen bij Kikkert slechts bij hoge uitzondering voor, met name voor Loon op Zand, Aalst (bij Eindhoven) en het gehucht Sterksel, behorende tot de Acht Zaligheden. De schrijver verbaast zich oprecht over deze naam. Het zou interessant zijn geweest als Kikkert ook in staat was geweest om enige Brabantse steden te karakteriseren, maar de Noordhollandse schutters werden altijd zorgvuldig om de bevolkingscentra heen geleid.

De dan twintigjarige Kikkert begint overigens bij het begin: zijn vrijwillige dienstneming voor de strijd tegen de Belgen. In januari 1831 - na maanden ongeduldig wachten! - ontving hij zijn oproep. Hij moest zich naar Haarlem begeven. De jonge vrijwilliger en zijn lotgenoten hadden de grootste moeite om hun eiland te verlaten wegens de geweldige ijsgang in de wateren rondom Tessel, maar na een bijzonder barre tocht kwamen zij toch in Haarlem aan. Hier ontdekte Kikkert tot zijn verbazing, dat hij was ingedeeld met de rang van tweede luitenant, hoewel hij nog nooit een geweer had vastgehouden. Gelukkig viel er ook in de Noordhollandse kwartieren weer een tweetal maanden niets te doen, zodat een vriendelijke legerkapitein in de gelegenheid was om deze nieuwbakken officier toch nog iets bij te brengen van het voeren van een commando over 147 manschappen in oorlogstijd.

Pas begin maart 1831 ving de lange tocht naar het zuiden aan. Er moest voorlopig stug gemarcheerd worden, want er was geen vervoer beschikbaar. Pas in Rotterdam werden deze Noordhollandse schutters op lichters geladen. In de Zuidhollandse en Zeeuwse wateren waren zij geruime tijd aan de woede der elementen overgeleverd. Aangezien er te weinig geschoold personeel beschikbaar was, kwamen de vaartuigen in deze stormachtige maartmaand pas na een ingewikkelde zwerftocht in Willemstad aan. Dat zij deze vesting levend bereikt hebben was vermoedelijk in de eerste plaats te danken aan de gelukkige

omstandigheid, dat een groot aantal Noordhollandse schutters van huis uit zeeman was.

In Willemstad wachtte de vrijwilligers nieuwe ellende: "Dadelijk werdt aan iedere Compagnie hunne plaatsen in de Cazerne aangewezen, doch spoedig verlieten alle de manschappen dien, het was ook niet mogentlijk dat onze Noord-Hollanders welke het altijd even zindelijk gewoon waaren aldaar konde verblijven, de kamers alsmede de leegerstede waaren zeer onzuiver. Goede woorden en bedreigingen door de Kolonel De Hard, welke de vesting commandeerde hielpen niets, alle verspreiden zich door de vesting en door het slaan der vegadering (9) kwamen zij op de Voorstraat wederom bij elkanderen. Tot 'savonds 8 uren stonden wij daar onder eene harde reegen naar de billetten van inkwartiering te wachten, welke tenslotte werden uitgegeven."

Of deze vorm van munterij in oorlogstijd nog verdere gevolgen heeft gehad, vermeldt de geschiedenis van Kikkert niet, maar het blijkt nergens in het verdere verloop van het journaal, dat dit het geval is geweest. Overigens moest deze afdeling ook op zijn plaats weer twee maanden in ledigheid zien door te brengen. De verveling moet groot geweest zijn en bovendien had Kikkert nog een ander bezwaar: "Het scheen wel alsof de ingezetenen der vesting Willemstad zich er geheel en al op toelegde de militaire het geld op alle mogentlijke wijze af te persen."

"Den 7 Meij 'smorgens 11 uur kreegen wij onverwachts Order te moeten marcheeren". Hiermee begon een langdurige zwerftocht door het Brabantse, waarbij veel en doeleloos moest worden gemarcheerd en de orders in bijna alle gevallen onverwachts en ongelegen kwamen. De toon van dit journaal werd dan ook langzamerhand kribbiger, vooral na afloop van de Tiendaagse Veldtocht, toen het eindeloze gemarcheer van het ene dorp naar het andere weer werd hervat, afgewisseld door parades voor leden van het koninklijk huis, waarbij de opperbevelhebber, de Prins van Oranje, bijna altijd en de koning, Willem I, dikwijls aanwezig was. In de regel werd voor dit soort - bij de soldaten zeer impopulaire - evenementen een grote heidevlakte uitgezocht, zoals bij Woensel en tussen Geldrop en Mierlo.

Deze ongunstige omstandigheden hebben - noch vóór, noch na de veldtocht in België - Kikkert's belangstelling voor land en volk doen verslappen. Hij geeft bondige beschrijvingen van de dorpen en gehuchten waar hij gelegerd werd en verzuimt slechts zelden om enige bijzonderheden over zijn gastheer of - een enkele keer - gastvrouw te vermelden. Deze mensen kwamen voort uit de meest uiteenlopende sociale groepen, variërend van bijzonder welgedane notarissen en pastoors tot op het be-

staansminimum balancerende keuterboeren. Zo geeft dit journaal een tamelijk volledig overzicht van de omstandigheden, waaronder in die jaren in het zuidelijk deel van Willem's gehalveerde koninkrijkje geleefd moest worden. Voor een Hollander als Kikkert was dat leven nogal ongewoon. Hij was dikwijls oprecht verbaasd over de toestanden, die hij in de provincie Noord-Brabant aantrof, maar over het algemeen werkten zij niet afstotend op hem. Zijn - uitgebreid weergegeven - impressies van een schuttersfestijn in het dorp Lieshout, niet ver van Helmond, vormen goed beschouwd een uitzondering op deze regel: "Ofschoon geene vijand zijnde van volksvermaken vind ik dit feest veeleer bespottelijk", was zijn conclusie. Overigens schilderde Kikkert deze vogelschieterij in bewoordingen, die men tegenwoordig kan aantreffen in de beschrijvingen van folkloristische gebruiken bij inboorlingen op zeer afgelegen archipels.

Het zwaartepunt van Kikkert's journaal ligt natuurlijk bij de Tiendaagse Veldtocht. Hij spreekt op 1 augustus 1831 van "het lang gewenschte Voorwaarts" en deze verzuchting is hem duidelijk minder door strijd-lust dan door verveling ingegeven. De niet geringe ontberingen, die deze vrijwillige schutters tijdens deze met roem overgoten expeditie hebben moeten ondergaan, krijgen in dit journaal meer aandacht dan de eigenlijke krijgsverrichtingen, die het met enige uiterst summiere beschrijvingen moeten stellen. Van brave helden of een roemrijke dood op het slagveld is nergens ook maar een ogenblik sprake, wel van angst en ongemak en van kreperen wegens het totale gebrek aan behoorlijke verzorging van de Nederlandse militairen.

Er is later nogal wat geschreven over de slechte staat van het Belgische leger in deze dagen en over het bijzonder lage moreel bij de troepen van onze zuid-buren, óók van Belgische zijde. (10) Bekend is het voorbeeld van de Belgische opperbevelhebber, generaal Daine, die in zijn veldkist een Oranje-vlag zou hebben meegevoerd, omdat hij op alles voorbereid wilde zijn. (11) Uit Kikkert's journaal blijkt overigens duidelijk, dat het moreel van de Noordnederlandse troepen nu ook niet bepaald optimaal kon worden genoemd, maar dat dit voornamelijk te wijten was aan de fouten van boven af: het ontbreken van een behoorlijke ravitaillering, de afwezigheid van minimale voorzieningen bij het nachtelijk bivak van de troepen, het zonder doel heen en weer marcheren onder ongunstige omstandigheden ten gevolge van de snelle opeenvolging van orders en tegenorders, waarbij de weergoden dan ook nog niet meewerkten, want overdag was het dikwijls zeer heet, terwijl de temperaturen 's nachts gevoelig daalden. Kikkert schreef hier-

over: "..... zeer grote hitte, hetwelk eene verschrikkelijke dorst veroorzaakte; water was er weinig of niet te vinden; dit was voor ons hoogst onaangenaam en tevens sleepte het groote gevolg met zich, te Moll vielen verscheidene schutters en miliciens dood in gelederen en op onze marsch waren er bovendien nog veele achter gebleven, hetwelk enkel en alleen daaraan was toe te schrijven.-" Over het algemeen wordt voor de Tiendaagse Veldtocht een laag Nederlands verliescijfer opgegeven, dat ongeveer varieert van ruim honderd tot zevenhonderd man. (12) Zouden de in dit journaal vermelde doden daar ook bij inbegrepen zijn geweest?

De overnachtingen tijdens de Tiendaagse Veldtocht vonden in de meeste gevallen in de open lucht plaats. Soms hadden de Noord-hollandse schutters van Johannes Kikkert daarbij de beschikking over een primitief bouwsel van riet met een zo klein mogelijk toegangsgat. Zo probeerde men de nachtelijke koude buiten te houden. Maar op een keer was er in de zeer vroege ochtend alarm en toen bleken de nadelen van een dergelijk nachtverblijf. Kikkert geeft een levendige beschrijving van de verwarring in de benauwde, stinkende hut, waar niemand in het pikkedonker de nauwe uitgang kon vinden. Na een wilde worsteling stonden ze buiten, op sokken en zonder hun wapenen. Gelukkig bleek het alarm loos te zijn, zoals meestal.

Intussen waren de dagmarsen eindeloos lang, soms afgewisseld door schermutselingen. Kikkert en zijn schutters trokken via Beringen en Hasselt naar Sint Truiden. Toen zij in de buurt van Hasselt kwamen, had daar de bekende veldslag reeds plaats gevonden. Kikkert geeft een onderkoelde beschrijving van het slagveld, die sterk in de geest van zijn tijd is uitgevallen, dus: uitgebreid gepraat over verspreid liggend materieel en uitrustingsstukken, ook nog wat dode paarden, maar geen verdere ijselijkheden. In de negentiende eeuw hield men het kies, ook als men bezig was met het beschrijven van een oorlog. Er waren al narigheden genoeg, zoals het overnachten in de open lucht: "het akelige daarvan is met geene pen te beschrijven, iedere schutter viel voor zijn geweer op de omgeploegde akker door vermoeienis afgemat ter neder".

Op 10 augustus 1831 was luitenant Kikkert één van de vijfhonderd Nederlandse militairen, die in het strategisch uiterst belangrijke Sint Truiden werden achtergelaten, zonder dat er enige sprake was van enige steun door geschut of cavalerie. Kikkert is hierover - terecht - zeer ontstemd, vooral als het gerucht zich verspreidt dat er een sterk Belgisch leger in aantocht is: "..... onze positie was niet aangenaam ofschoon wij hun niet vreesde, de Majoor zond bericht

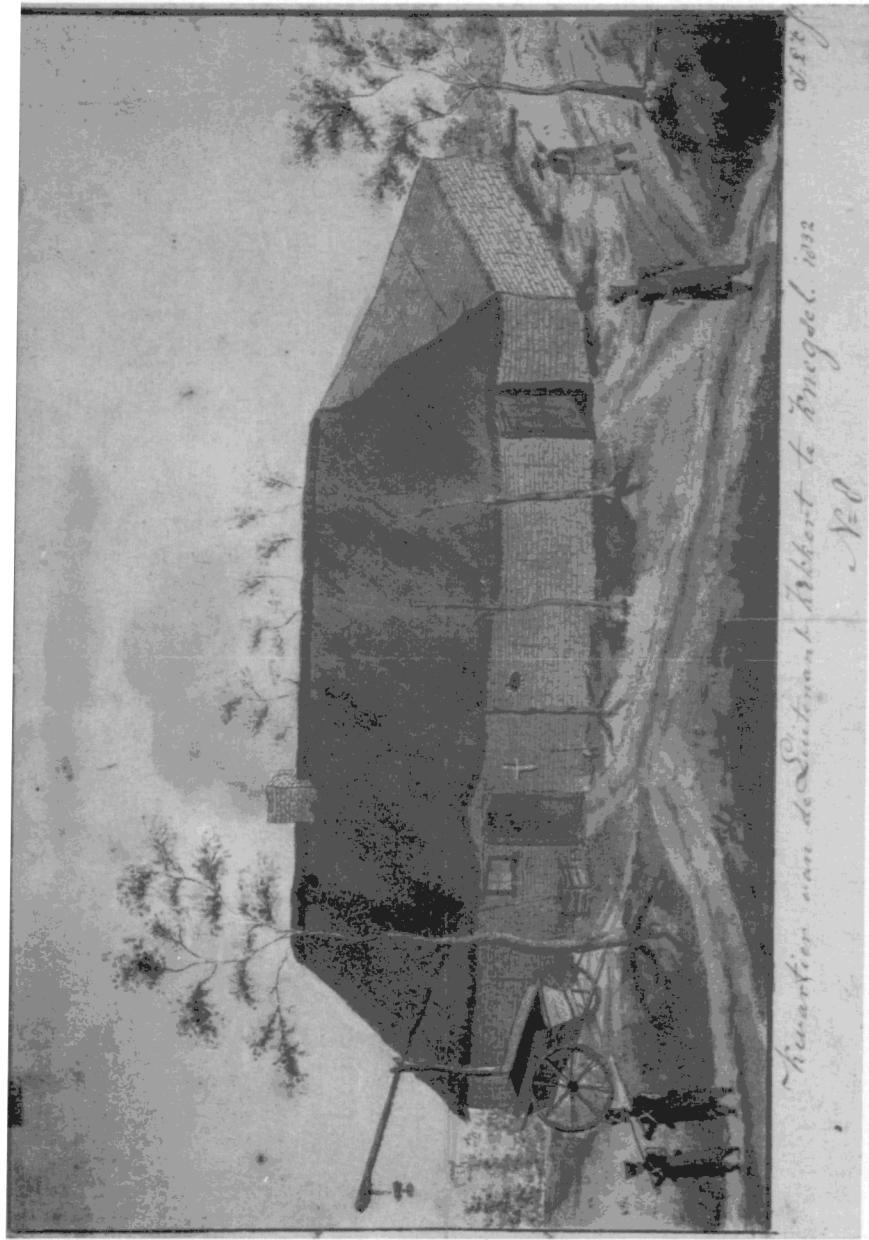
naar Hasselt tot eenige versterking", bericht Kikkert nuchter. Toch bleek de paniek tamelijk groot te zijn. In de loop van de nacht werden verkenneren uitgestuurd, die in het aardeduister in een holle weg op eigen troepen stootten. Vóór men het wist, was er een bloedig gevecht aan de gang. Verscheidene militairen zijn hierbij gesneuveld.

Het bericht van de wapenstilstand met de Belgen, die via Engelse diplomatieke bemiddeling en Franse militaire druk tot stand was gekomen op 12 augustus, drong pas drie bange dagen later tot de Nederlanders in Sint Truiden door. Commentaar geeft Kikkert ook nu niet. Hij vermeldt kort en zakelijk: "..... den 15e kwam het bericht der geslotene wapenstilstand voor Leuven, den 16e Aug. trok de divisie van de Generaal van Saksen Weimar te rug op Hasselt, ik hadt daar het genoegen twee mijner kennisse te kunnen toespreken."

Daarna volgt een gedetailleerde beschrijving van de terugtocht van het Nederlandse leger, die weer zijn aangename zijden kon hebben: "Te Peer kreeg ons bataillon inkwartiering, ik hadt het aldaar zeer goed getroffen, alzoo ik met mijne oude kapitein en eene ritmeester der kurassiers (13) bij eene zeer welgestelde jufvrouw werd gebilletteerd; wij lieten ons dus zoo als van zelve kan worden nagegaan goed onthalen."

De dagen van ledigheid, afgewisseld door doelloos marcheren naar plaatsen waar men niet op de komst van deze militairen had gerekend, werden in nu Noord-Brabant weer hervat. De toon van Kikkert's journaal wordt nu langzaam maar zeker licht ironisch. Daarbij kwam, dat zijn Noordhollandse schutters gedurende bepaalde perioden werden gelegerd in de beruchte tentenkampen bij Oirschot en bij Rijen. Zij lagen in Oirschot toen daar in augustus 1832 de cholera uitbrak, "hetwelk in de eerste oogenblikken nogal eenige schrik veroorzaakte". Het Oirschotse kamp werd toen tijdelijk ontruimd en de daar gelegeerde militairen werden verspreid over de dorpen in de omgeving. De gevolgen hiervan laten zich gemakkelijk raden. Overigens werden grote delen van Europa in de jaren 1831 en 1832 door de cholera geteisterd. (14)

Een maand later was er plotseling sprake van een sterk verhoogde activiteit. Kikkert en zijn mannen lagen in het dorp Vessem toen het alarm gegeven werd: "De dag van den 15e September hadt veel alsof er een klop parthij zoude plaats hebben, ieder pakte zijn koffer, couriers vlogen links en rechts. Verscheidene bataillons marcheerde en andere hielden zich marschvaardig, de bakkers werden overal gerequireerd tot het bakken van brood en de aanvoer van vee en fouragie duurde de gehele dag voort, den 16e bleef alles het

Aquarel van J.L. Kikkert (1832)

zelfde, de Belgen bleven aan de grenzen en de grensdorpen werden door de onzen ontruimd ten einde hun gelegendheid te geven om te kunnen avanceeren, den 17e veranderde alles; de gemarcheerde bataillons gingen te rug."

Ook daarna moesten Kikkert en zijn schutters zich veelvuldig blijven verplaatsen. De klachten namen toe: "Ik vondt een goed kwartier waarin eene goede kamer en een uitmuntend bed waarna ik zoo zeer verlangde doordien ik gedurende 8 weken op stroo geslapen hadt", zo schreef hij in de loop van het jaar 1833 ontmoedigd. Toch bleef zijn belangstelling voor andere zaken. Uit de mond van zijn gastheren heeft Johannes Kikkert een aantal merkwaardige geschiedenissen opgetekend uit de tijd, dat Noord-Brabant nog tot de Generaliteitslanden behoorde, direct bestuurd vanuit Den Haag. De Staatse troepen en autoriteiten spelen vaak de schurkenrol in deze verhalen. Ook heeft Kikkert zich bezig gehouden met het in kaart brengen van Noordbrabantse gebieden, welke hij zo langzamerhand op zijn duimpje kende. Hij heeft aan aantal voortreffelijke topografische kaarten getekend, waarvan er tenminste één later in druk is verschenen. (15)

Uit het dossier, waartoe dit journaal behoort, blijkt, dat de opbrengsten van dit werk bestemd zijn geweest voor de nagelaten betrekkingen van gesneuvelde dienstkameraden. Intussen waren er maar heel weinig uit hoeken van deze provincie waar Kikkert niet kortere of langere tijd gekantonneerd is geweest, met inbegrip van het Land van Maas en Waal, waarheen hij en zijn manschappen gedurende enige weken in de zeer koude winter van 1832-'33 werden verwezen.

Eind augustus 1834 kregen de Noordhollandse schutters - weer volkomen onverwachts - het bericht, dat zij waren afgedankt. Dit afzwaaien moest in Den Helder gebeuren; in twee weken marcheerden zij van Oirschot naar het Nieuwediep. Een dag daarna - op de 9e september 1834 - waren zij thuis. Voor de meeste manschappen was dat voor de eerste keer sinds bijna vier jaren. Luitenant Kikkert was verscheidene keren met verlof geweest, want hij was officier. Meestal kreeg hij daarvoor veertien dagen of drie weken. De intocht op het eiland Tessel was feestelijk; het thuisfront juichte de overlevenden toe en burgemeester Reinbach hield een buitengewoon gevoelvolle toespraak.

Hier eindigt het journaal. In de talrijke bijlagen bevinden zich nog de afschriften van enige militaire correspondentie, zelfs van enige brieven, die de Prins van Oranje aan zijn koninklijke vader heeft geschreven. Hierin brengt de opperbevelhebber een gortdroog verslag uit van de loop der krijgsverrichtingen in België

tijdens de Tiendaagse Veldtocht.

Er zijn ook nog stukken uit 1856. Toen - vijf-en-twintig jaar later! - kwam een aantal vrijwillige schutters van het eiland Texel bijeen; aan hun vroegere luitenant Kikkert werd toen een passend geschenk aangeboden, vergezeld van een fraaie brief, door allen ondertekend, waarin het leiderschap van de luitenant in België en in Brabant hogelijk werd geprezen. Johannes Kikkert dankte bewogen voor het cadeau en voor het bewezen eerbetoon en hield een toespraak, waarin hij ondermeer zei:

"De Veldtocht met alle derzelven gevolgen, Beeringen, Hasselt en St. Truyen, onze bivaks en kampementen, Uwe goede geest onder elkanderen, Uwe liefde voor onze vijanden zelfs, toen er onder U gevonden werden die het middageeten met krijgsgevangenen deelden, dat alles staat mij bij het beschouwen van dit aandenken levendig voor mijnen geest.-"

Na zijn demobilisatie en zijn huwelijk in 1835 maakte Johannes Ludovicus Kikkert nog een uitgebreide carrière: hij werd notaris, wethouder van Tessel, vice-consul van België en Sardinië op dit eiland (16), lid van Provinciale Staten en gedeputeerde van Noord-Holland en vooral: initiatiefnemer tot de bouw van een vuurtoren op het noordelijk uiteinde van het eiland Tessel ter vermindering van het ontstellend grote aantal scheepsrampen, vooral voor de westkust.

De 1e november 1864 was een grote dag in zijn leven: toen kon hij plechtig het licht in de Eierlandse vuurtoren ontsteken. Tot de opstand der Georgiërs in 1945 is deze vuurtoren een monument voor deze Tesselse schutter uit de dagen van de Belgische opstand geweest. (17)

J.G. Kikkert

Noten

1. Zie o.a. J.G. Kikkert, 'Bezet Brabant 1831-1839', in: *Intermediair* 15, 1977.
2. Een beredeneerde bloemlezing hieruit is te vinden in: L.G.J. Verberne, 'Noord-Brabant in den Status-Quo tijd', in: *In den spiegel van het verleden*, Utrecht/Antwerpen, 1947.
3. Zie b.v.: W.H. Vroom, C.J. de Bruyn Cops, *Het Vaderlandsch Gevoel*, tentoonstellingscatalogus Rijksmuseum Amsterdam, 1978.
4. C.H. Clemens, *Herinneringen en ontmoetingen. Nieuwe schetsen uit Noord-Brabant, Limburg en België*, Nijmegen 1840.

5. Verberne, p. 211.
6. A. Glimmerveen, *Journal der Krijgsverrigtingen in den 10 daagsche Veldtocht*, z.p. 1856, p. 4.
7. Geboren in 1810 op Texel; zoon van Abraham Kikkert (1783-1836), notaris op Texel en Hendrina Romans (overleden in of kort voor 1830). Het journaal, dat 60 handgeschreven foliobladen omvat, bevindt zich in particulier bezit.
8. E. Meeter, *Holland. Kranten, kerkers en koningen*, Amsterdam 1966, pp. 21-22.
9. Door tromgeroffel bijeen roepen, het zgn. optrommelen.
10. Zie b.v. H. Pirenne, *Geschiedenis van België van de omwenteling van 1830 tot den oorlog van 1914*, Gent, 1933, pp. 33-34.
11. Pirenne, p. 35, noot 2.
12. Pirenne, p. 36, geeft 112 gesneuvelden aan Nederlandse zijde op, Verberne (*Geschiedenis van Nederland in de jaren 1813-1850*, Utrecht/Antwerpen, 1958 (2), deel II, p. 94) houdt het op "niet meer dan 700".
13. Een kurassier was een cavalierist, die voorzien was van helm en borstkuras; bij het Nederlandse leger afgeschaft in 1841.
14. Voor wie zich verder in deze materie wil verdiepen, aanbevelen: A. Briggs, 'Cholera and Society in the Nineteenth Century', in: E.C. Black (Ed.), *European Political History 1815-1870*, New York, etc., 1967.
15. Kaart van Noordbrabant en Aangrenzende Provinciën door J.L. Kikkert, Officier der Noord-Holl. Schuiterij, 1834, gedrukt bij Desguerrois en Co., Amsterdam.
16. Een dergelijk functionaris werd noodzakelijk geacht in verband met de vele schipbreukelingen, die op het eiland Tessel terechtkwamen.
17. *Texelse Courant*, 9-3-1965.